

Een verkennend onderzoek naar seksuele contacten van sadomasochistische mannen en vrouwen

Dick Visser*

SB 1.73

Aan het eind van de jaren zeventig kwam empirisch onderzoek naar sadomasochisme (SM) op gang. Aan het Instituut voor Klinische Psychologie en Persoonlijheidsleer te Utrecht vindt onderzoek plaats onder 400 mannelijke en 52 vrouwelijke sadomasochisten. Voor dit doel werden vragenlijsten verspreid binnen de SM-subcultuur en werden interviews afgenomen.

De voorkeur voor de sadistische of masochistische rol bleek afhankelijk van iemands sekse en homo-heteroseksuele voorkeur. Slechts een klein percentage respondenten vond geen partner voor de realisatie van de SM-oriëntatie. Dit gold sterker voor mannen dan voor vrouwen en onder hen meer voor heteroseksuelen dan homoseksuelen.

Vrouwen kenden, vaker dan mannen, hun partner al voordat SM zich tussen hen ontwikkelde. Voor de gehuwden (50 procent) werd nagegaan in welke mate SM kon worden geïntegreerd binnen de huwelijksrelatie. SM contacten bestaan naast niet op SM gerichte seksuele contacten (non-SM). Er vindt frequenter seksueel contact plaats met derden wanneer het SM contacten betreft dan non-SM contacten. De huwelijkspartner is meestal op de hoogte van de SM-interesse van de ander.

Inleiding

Informatie over sadomasochisme (SM) kon tot voor enkele jaren slechts worden verkregen via klinisch materiaal van patiënten die hun oriëntatie als problematisch beleefden. Sadisme en masochisme werden voornamelijk beschreven als individuele pathologieën. Weinig is bekend over sadomasochisten die geen of geringe problemen ervaren bij de realisatie van hun sadomasochistische oriëntatie. Tevens bleef onbekend hoe de SM subcultuur zich ontwikkelde en welke haar

* Klinisch psycholoog, sectie Seksuologie, Instituut voor Klinische Psychologie en Persoonlijheidsleer, Rijksuniversiteit Utrecht, Trans 4, 3512 BK Utrecht.

functies zijn voor de aangeslotenen. Door verscheidene auteurs werd dan ook gewezen op het belang van een meer sociologisch perspectief in de benadering van het verschijnsel sadomasochisme (Gebhart, 1969; Spengler, 1977; Weinberg en Falk, 1980).

Tegen deze achtergrond werd in Nederland een onderzoek naar de verschijningsvorm van sadomasochisme opgezet. In dit onderzoek zal worden nagegaan op welke wijze mensen, die zichzelf sadomasochistisch noemen, hieraan individueel en sociaal vorm geven. In 1974 startte de psychiater Spengler een empirisch onderzoek onder 245 Westduitse sadomasochistische mannen en hun subcultuur (Spengler, 1977, 1979). Een deel van ons onderzoek overlapt dat van Spengler.

In dit artikel zal een gedeelte van de onderzoeksresultaten worden vermeld. Kort zal worden ingegaan op de gevolgde werkwijze, waarna de onderzoeksgroep beschreven wordt naar voorkeur voor SM rol, sekse en homo-heteroseksuele voorkeur. Vervolgens worden enkele data gepresenteerd die betrekking hebben op relatievorming binnen de subcultuur. Daarna wordt aan de hand van de gegevens over gehuwde sadomasochisten nagegaan in hoeverre men SM integreert binnen de relatie. Allereerst noem ik een aantal kenmerken van sadomasochisme.

De sadomasochistische interactie

Sadisme wordt gewoonlijk omschreven als het verlangen om een ander pijn en vernedering te doen ondergaan, terwijl masochisme het verlangen omvatt om genoemde zaken te ondergaan. Indien beide fenomenen gestalte krijgen in een relatie, spreken we van een sadomasochistische interactie.

Kenmerkend voor zo'n interactie is dat tussen de betrokkenen een tijdelijke machts hiërarchie ontstaat en in stand wordt gehouden: de ene partner vervult de sadistische of dominante rol, de ander vervult de masochistische of onderdanige rol.

Binnen de SM subcultuur wordt grote nadruk gelegd op het aspect van de vrijwillige deelname van de betrokkenen. Hoewel de gedragingen binnen het zogenaamde 'SM spel' identiek kunnen zijn aan bijvoorbeeld feitelijke aanranding, bestaat er een wezenlijk onderscheid. In het geval van een aanranding wordt de relatie tussen dader en slachtoffer eenzijdig door de dader gedefinieerd, terwijl in een SM interactie beide betrokkenen eenzelfde definitie hanteren: de onderdanige wenst zich te onderwerpen aan de dominante, die op zijn beurt weer dominant wenst te zijn tegenover de onderdanige die zich wenst te onderwerpen enz. Ontbreekt bij de onderdanige de 'vrijwillige overgave van onvrijwilligheid' dan is de interactie derhalve niet sadomasochistisch, maar sadistisch.

De vorm waarin de sadomasochistische interactie gestalte kan krijgen is die in

het 'SM-spel'. Gedurende een kortere of langere tijd nemen de betrokkenen de dominante en onderdanige rol in (in sommige situaties kan van rol gewisseld worden). Het gebruik van een scenario en maatschappelijk verankerde machtsrollen (directeur-secretaresse; gouvernante-stoute pupil) kan het kader waarbinnen de SM handelingen plaatsvinden versterken. Veel voorkomende handelingen zijn bondage, het vastbinden van de partner, en spanking, een milde vorm van slaan.

Methode

Vooraf aan het onderzoek werden contacten gelegd met SM verenigingen en sleutelfiguren binnen de SM subcultuur. Uiteindelijk werd besloten om een uitvoerige vragenlijst samen te stellen en deze te verspreiden via een SM pornografisch blad SADO en via het ledenbestand van twee SM verenigingen. Tevens werd op beperkte schaal gebruik gemaakt van het aanschrijven van SM contact-adverteerders en enkele afhaaldepots.

Bij de vragenlijst werd een uitvoerige toelichting toegevoegd waarin wij ons verplichten tot geheimhouding van de individuele gegevens.

Uitleg werd gegeven over ons doel, namelijk inzicht in gedrag en beleving, hulpverlening en voorlichting. Tenslotte werd de geënquêteerde gevraagd of deze bereid was een aanvullend interview af te staan. Op de verspreiding van 4400 vragenlijsten (77 procent via losse verkoop van het pornografisch blad) ontvingen wij 452 reacties; 400 enquêtes waren afkomstig van mannen en 52 van vrouwen.

Resultaten

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 39,5 jaar en verschilt niet significant met die van de Duitse respondenten (Spengler, 1977). Ook in het Nederlandse onderzoek werden geen personen onder de twintig jaar aangetroffen, hetgeen verklaard kan worden door de voor jongeren beperkte toegankelijkheid van de gebruikte wervingskanalen. De oudste respondent was ten tijde van het onderzoek 81 jaar. De gemiddelde leeftijd van mannen (40 jaar) verschilde significant van die van vrouwen (34 jaar; $p < .001$).

Voorkeur voor dominante of onderdanige rol

In overeenstemming met subculturele impressies, bleek ook uit ons onderzoek de voorkeur voor masochistische (passieve, onderdanige) rol frequenter voor te komen dan de voorkeur voor sadistische (actieve, dominante) rol (zie tabel 1).

Tabel 1. De sadomasochistische oriëntatie*

	Totaal (N = 448)	Mannen (N = 396)	Vrouwen (N = 52)
Uitsluitend actief	17	17	17
Zowel actief als passief, maar overwegend actief	13	12	14
Zowel actief als passief, maar om het even welk	15	15	15
Zowel actief als passief, maar overwegend passief	29	30	29
Uitsluitend passief	26	26	25

* Vraag: Heeft u bij SM-seks de voorkeur voor de actieve rol, bijv. meester(es), dominant(e) of voor de passieve rol bijv. slaaf/slavin, masochist(e)?

Reeds lang was bekend dat SM onder vrouwen minder voorkomt dan onder mannen (Krafft Ebing, 1922; Reik, 1941; Kinsey, 1953). De gangbare opvatting is, dat onder dit geringe aantal vrouwen de voorkeur voornamelijk uitgaat naar de masochistische rol; mannen zouden vooral de sadistische rol prefereren (Brown, 1983). Deze uitspraak kan echter niet bevestigd worden op basis van dit onderzoek. Er bleek namelijk geen significant verschil tussen mannen en vrouwen in hun voorkeur voor SM rol. Zowel onder mannen als onder vrouwen spreekt een kleine meerderheid zich uit voor de onderdanige rol.

Tevens werd nagegaan of tegenover een vrouw vaker de dominante rol dan de onderdanige rol door zowel mannen als vrouwen wordt geprefereerd. Dat bleek niet het geval (Visser, 1983).

Wat betreft homo-heteroseksuele voorkeur, gemeten naar gedrag en fantasieën, werd geen significant verschil gevonden tussen mannen en vrouwen, al centreerde de verdeling onder vrouwen meer rond biseksualiteit. Ook omvat het onderzoek geen 'uitsluitend' homoseksuele vrouwen (tabel 2).

Tabel 2. Homo-heteroseksuele voorkeur naar zelfbeoordeling*

	Totaal (N = 444)	Mannen (N = 392)	Vrouwen (N = 52)	Duitsland (N = 244)
Uitsluitend homoseksueel **	6	7	—	38
Overwegend homoseksueel	4	4	4	16
Biseksueel	17	16	27	4
Overwegend heteroseksueel	23	22	33	11
Uitsluitend heteroseksueel	49	51	36	30

* Vraag: Hoe beoordeelt u uzelf seksueel gezien? (%)

** Nader omschreven als: geen/soms seksueel contact met of fantasieën over de andere/gelijke sekse.

De voorkeur voor SM rol bleek onafhankelijk te zijn van homo-heteroseksuele voorkeur.

Samenvattend: in absolute aantallen vormen heteroseksuele, masochistische mannen en vrouwen de grootste groepen. De voorkeur voor dominante of onderdanige rol blijkt onafhankelijk te zijn van iemands sekse en homo-heteroseksuele voorkeur.

Relatievorming

Gezien het gering aantal manifeste sadomasochisten in de Nederlandse bevolking, is het vinden van een SM partner een moeilijke zaak. Het taboe, de beperkte communicatiemogelijkheden en het risico dragen hiertoe bij. De tweedeling dominant-onderdanig en de ongelijke verhouding tussen het aantal mannen en vrouwen leidt tot een verdere beperking in het 'aanbod' van potentiële partners.

Binnen de subcultuur is de vraag naar dominante vrouwen groot. Het aantal heteroseksuele masochistische mannen overschrijdt het aantal 'meesteressen' ver. We zullen nagaan of dit beeld ook uit de data over relatievorming en SM contacten naar voren komt.

Tabel 3. Relatievorming*

	%
Ik heb geen partner ontmoet met wie ik iets aan SM kan doen	16,9
Ik kende mijn partner al voordat we iets aan SM deden	40,3
Contactadvertenties	29,3
Niet commerciële SM-verenigingen	21,9
Commerciële contacten	21,0
Clubs, speciale bars	16,2
Via via	10,2
Openbare café's, feesten	7,7
Commerciële SM verenigingen	3,1
Anders	9,4

* Vraag: Op welke wijze heeft u uw partner(s) leren kennen met wie u SM seks bedrijft? Vermeld zijn de percentages van respondenten die het betreffende item hebben bevestigd; meerdere antwoorden waren mogelijk; N = 437.

In tabel 3 is een overzicht opgenomen van de gebruikte kanalen bij het vinden van een SM partner. Hierbij is rekening gehouden met de mogelijkheid dat de respondent zijn of haar partner reeds kende voordat SM zich tussen hen ontwikkelde of in het geheel geen partner ontmoette. Opvallend is dat ruim 40 procent

van de sadoomasochisten hun partner al kende voordat binnen de relatie SM contacten plaatsvonden. Bijna zeventien procent van de totale groep leerde geen enkele partner kennen met wie de SM oriëntatie gedeeld kon worden. Voor de anderen geldt dat zij via een of meer van de aangegeven kanalen hun partner(s) hebben leren kennen. We zullen de belangrijkste daarvan verderop vermelden.

In tabel 4 is de onderzoeksgroep opgesplitst naar mensen die (a) geen partner hebben ontmoet, (b) hun partner al kende voordat SM zich tussen hen ontwikkelde en (c) partner(s) ontmoetten via de in tabel 3 vermelde kanalen.

Uit dit overzicht komt naar voren dat 60 procent de partner leerde kennen door contactadvertenties, verenigingen, clubs enz; 23 procent vond geen partners via de media, maar kende de partner reeds; 4 procent van de vrouwen vond in het geheel geen partner; onder mannen was dat 18 procent. Meer vrouwen kenden hun partner al voordat SM zich binnen de relatie ontwikkelde. Eenzelfde beeld zien wij bij homoseksuelen ten opzichte van heteroseksuelen. Onder de laatstgenoemden vinden we een hoger percentage dat de partner al kende ofwel in het geheel geen partner ontmoette. De respondenten die zichzelf beoordeelden als 'uitsluitend homoseksueel' vonden allen een partner en 92 procent maakte daarvoor gebruik van de genoemde kanalen.

Tabel 4. Verschillen in SM relatievorming

	Totaal (N = 437)	A. Volgens sekse*		B. Volgens seksuele voorkeur**				
		Mannen (N = 385)	Vrouwen (N = 52)	Ho + (N = 26)	Ho - (N = 19)	Bi (N = 75)	He - (N = 100)	He + (N = 210)
Heeft geen partner (%)	17	18	4	-	11	9	17	22
Kende partner reeds (%)	23	20	42	8	5	19	24	28
Partner via media (%)	60	61	52	92	84	72	59	50

* $p < .001$

** $p < .001$

Ho + = uitsluitend homoseksueel

Ho - = overwegend homoseksueel

Bi = biseksueel

He - = overwegend heteroseksueel

He + = uitsluitend heteroseksueel

Contactadvertenties

Het plaatsen van of reageren op een contactadvertentie bleek voor 29,3 procent van de onderzoeksgroep een effectieve methode om een partner te leren kennen. Temeer blijkt het belang hiervan uit het antwoord op de vraag of men ooit een SM contactadvertentie plaatste. Daar slechts 37 procent van de totale groep ooit adverteerde, is het percentage van 29,3 procent dat op deze wijze contacten kon leggen hoog.

Mannen en vrouwen maakten in gelijke mate gebruik van advertenties. Ook werd geen verschil gevonden tussen sadisten en masochisten. Wel bleek dit afhankelijk van homo-heteroseksuele voorkeur: homoseksuelen plaatsten vaker een contactadvertentie dan heteroseksuelen ($p < .000$).

Op de vraag hoe vaak men in het jaar voorafgaand aan het onderzoek adverteerde, bleek van de groep die ooit adverteerde (37 procent), 23 procent geen enkele advertentie te hebben geplaatst.

Wat betreft het aantal ontvangen reacties op de geplaatste advertentie bleek dat voor sadisten en masochisten gelijk. Vrouwen ontvingen significant meer reacties op hun advertentie dan mannen ($p < .000$).

Een vrouw vertelde in een interview dat zij 300 reacties ontving op een advertentie waarin zij zich voorstelde als masochiste.

Homoseksuelen ontvangen meer reacties dan heteroseksuelen op hun SM contactadvertentie ($p < .000$).

Niet-commerciële verenigingen

De niet-commerciële SM verenigingen bieden een andere belangrijke plaats om partners te ontmoeten. Uit tabel 3 blijkt dat 21,9 procent van de respondenten met succes gebruik heeft gemaakt van een niet-commerciële SM vereniging om een partner te vinden. Ook dit percentage is hoog, gezien het feit dat 36 procent van de onderzochte masochisten lid is van een vereniging. In Nederland zijn er twee niet-commerciële verenigingen. De grootste met zo'n 400 à 500 leden is de Vereniging Studiegroep Sado-Masochisme (VSSM). Daarnaast is er de Vereniging Werkgroep Algolagnie met zo'n 100 leden. Naast het bieden van gelegenheid voor spelbeoefening, kennen de verenigingen sociëteits- en discussie-bijeenkomsten en bestaan er aparte (werk)groepen voor vrouwen, homo's, voorlichting en opvang.

Commerciële contacten

Zoals vermeld in tabel 3 maakte 21 procent onder andere gebruik van commerciële contacten om de SM voorkeur te realiseren. Het zijn vooral heteroseksuele masochistische mannen die gebruik maken van 'Meesteressen in het vak'.

De eerste als zodanig bekend staande meesteres was Monique van Kleef aan het eind van de jaren zestig. Momenteel bestaan bemiddelingsbureaus voor het leggen van contacten op commerciële basis (o.a. SAFEDATE).

Spengler (1980) onderzocht enkel mannen omdat hij geen vrouwen kon benaderen die niet-commercieel werkzaam waren. Ook Weinberg en Falk (1980) ver-

meldden dit probleem. In ons onderzoek stelden we de vraag of de betrokkene commercieel werkzaam was op het gebied van SM. Slechts 5,4 procent van de totale groep is in meer of mindere mate commercieel werkzaam; vrouwen vaker dan mannen (13,7 procent versus 4,4 procent; $p < .002$).

Clubs, bars en feesten

Clubs en bars hebben voor 10,2 procent van de onderzoeksgroep gelegenheid geboden voor het vinden van een partner. Zij zijn vooral te vinden in de grote steden (zoals de ARGOS bar, Club Jacques, The Eagle in Amsterdam en The Boots in Antwerpen). Ook op feesten (zoals pakhuisfeesten in Amsterdam, met name in de leersien) vindt men SM partners.

De commerciële clubs, zoals de DOMA club, organiseren voornamelijk shows.

Tabel 5. SM en Non-SM seksuele contacten met echtgeno(o)t(e) en/of derden^a

	SM seksueel contact (%)			Non-SM seksueel contact** (%)
	Totaal (N = 224)	Mannen (N = 197)	Vrouwen* (N = 27)	
Met niemand	13	15	–	10
Uitsluitend met echtgeno(o)t(e)	28	25	52	60
Uitsluitend met derden	36	39	15	8
Zowel met echtgeno(o)t(e) als met derden	23	21	33	22

(a) Er werd gevraagd naar seksuele contacten in het jaar voorafgaand aan het onderzoek

* Mannen versus vrouwen: $p < .001$

** SM versus Non-SM totaal: $p < .001$

SM en huwelijkspartners

Indien een van de partners binnen een huwelijksrelatie een sterke voorkeur heeft voor SM en de gevoelens en verlangens niet gedeeld kunnen worden, kunnen problemen ontstaan. Een mogelijk alternatief vormen buitenechtelijke relaties met mensen waarmee de SM voorkeur kan worden beleefd. Van de gehuwden, dat is 50 procent van de totale groep, zijn we nagegaan in welke mate buitenechtelijke relaties plaatsvinden. In tabel 5 is een samenvatting gegeven van de enquêtevraag met wie men in het jaar voorafgaand aan het onderzoek SM contact heeft gehad. In de vierde kolom staan de antwoorden vermeld op de vraag naar niet op SM gerichte contacten (non-SM).

Van de gehuwden gaf 13 procent te kennen dat in dat jaar geen SM contact met

de echtgeno(o)t(e) plaatsvond. Voor non-SM was dat 10 procent. Het percentage dat uitsluitend met de echtgeno(o)t(e) seksueel contact onderhoud is significant lager wanneer het SM betreft dan non-SM.

Meer dan bij non-SM contacten, nemen buitenechtelijke relaties waarin de SM oriëntatie beleefd kan worden, een belangrijke plaats in. Dat geldt echter niet in gelijke mate voor mannen en vrouwen: 52 procent van de gehuwde vrouwen onderhield uitsluitend met de echtgenoot SM contact terwijl dat onder mannen voor slechts 25 procent geldt. Het aangaan van SM contacten met derden blijkt dus onder gehuwde mannen vaker voor te komen dan onder gehuwde vrouwen.

De vraag of de huwelijkspartner ook op de hoogte is van contacten met derden, ontbreekt in de enquête. Wel vinden we een mogelijke aanduiding hiervoor in de vraag of de partner op de hoogte is van de 'SM interesse' van de betrokkene. Uit de antwoorden blijkt dat de huwelijkspartner over het algemeen op de hoogte is van de SM interesse van zijn of haar partner. Wanneer SM contacten plaatsvonden met zowel de echtgeno(o)t(e), als met derden, is de eerstgenoemde in 98 procent van de gevallen op de hoogte van de SM interesse van diens partner (daarmee is niet gezegd of men ook op de hoogte is van contacten met derden). De groep die uitsluitend contacten onderhoudt met derden houdt dat waarschijnlijk verborgen voor de echtgeno(o)t(e). Slechts 50 procent is in dat geval op de hoogte van de SM interesse.

Bespreking

De verschillen in SM relatievorming schijnen op grond van deze gegevens eerder bepaald te worden door iemands sekse en homo-heteroseksuele voorkeur, dan iemands voorkeur voor dominante of onderdanige rol. Zoals voorspeld, vond een hoger percentage mannen geen partner voor de realisatie van de SM oriëntatie. Tevens bleek dit onafhankelijk te zijn van iemands voorkeur voor rol, maar wel van iemands homo-heteroseksuele voorkeur. Homoseksuelen (zowel dominanten als onderdanigen) maakten vaker gebruik van de mogelijkheden om een partner te ontmoeten. Deze resultaten zijn in overeenstemming met die uit Spenglers studie (1977, 1979). De homoseksuelen in zijn onderzoeksgroep (ongeveer eenderde) vonden significant vaker partners dan heteroseksuelen; ook de mate van subculturele integratie bleek beduidend hoger, al deden de biseksuelen (ook eenderde) hier niet voor onder.

Binnen de heteroseksuele SM subcultuur wordt de relatievorming in sterke mate bepaald door oververtegenwoordiging van mannen (acht mannen en één vrouw). Spenglers conclusies over de heteroseksuele SM subcultuur was onomwonden. Hij noemde haar: 'aanknopingspunten voor hoop en illusie' (Spengler,

1977, p. 111). Die typering lijkt niet op te gaan voor de Nederlandse situatie, gezien het feit dat de vrouwen in de onderzoeksgroep vrijwel altijd een partner vonden, waarvan een groot deel SM kon integreren binnen een huwelijksrelatie. Een ander belangrijk verschil is dat de heteroseksuele SM subcultuur in Nederland minder sterk bepaald wordt door commerciële meesteressen en clubs dan in West-Duitsland. Slechts een klein gedeelte van de onderzochte vrouwen gaat op deze basis SM contacten aan. Bij het zoeken naar factoren die ten grondslag kunnen liggen aan relatievorming hebben we ons beperkt tot sekse, homo-heteroseksuele voorkeur en voorkeur voor SM rol. De analyses zijn verre van volledig.

Andere factoren kunnen echter meer bepalend blijken te zijn bij verder onderzoek: bijvoorbeeld leeftijd, voorwaarden die men stelt ten aanzien van de partner, gewenste SM handelingen, enz. Verdere analyses zullen worden uitgevoerd, onder andere over de mate van subculturele integratie en de consequenties daarvan op welbevinden en tevredenheid met de eigen SM oriëntatie.

Literatuur

- Brown, J., Paraphilias, sadomasochism, fetishism, transvestism and transsexuality, *British Journal of Psychiatry*, 1983, 142, p. 227-231.
- Gebhard, P.H., Fetishism and sadomasochism. In: J.E. Massermann (ed.), *Dynamics of deviant sexuality (Vol. XV in Science and Psychoanalysis)*. New York, Londen, 1969.
- Kinsey, A.C., Pomeroy, W.H., Martin, C.E. en P.H. Gebhard, *Sexual behavior in the human female*. Londen: Saunders, 1953.
- Krafft-Ebing, R. von, *Psychopathia Sexualis*. Brooklyn (New York): Physicians and Surgeons Book Co., 1922.
- Reik, T., *Masochism in modern man*. New York: Farrar en Straus, 1941.
- Spengler, A., Manifest sadomasochism of males-Results of an empirical study, *Archives of Sexual Behavior*, 1977, 6, p. 441-456.
- Spengler, A., *Sadomasochisten und ihre Subkulturen*. Frankfurt/New York: Campus Verlag, 1979.
- Visser, D., *Vormen van Sadomasochisme; onderzoeksresultaten Deel I*. Utrecht: IKPP, 1983.
- Weinberg, T.S. en G. Falk, The social organization of sadism and masochism, *Deviant Behavior: An Interdisciplinary Journal*, 1980, 1, p. 379-393.

Summary: zie p. 224